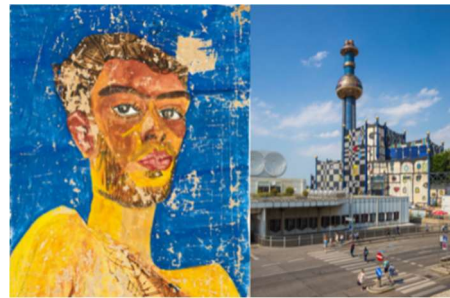

Jüri 2025/2026 mälumängusarja I voor. Küsimused võistkonnalt Nõmmelt

1. Kunstniku (1928–2000) autoportree aastast 1951 ja tema tuntuim teos – Viini Spittelau prügipõletusjaam. Sündis Austrias, suri Uus-Meremaal. Lisaks maalidele on ta kujundanud hooneid Austrias, Saksamaal, Jaapanis ja Uus-Meremaal. Tema kuulus põhimõte oli: „**Sirgjoon on jumalatu.**“ Looduskaitsejanna kirjutas ta ka „oodi sitale“, kus rõhutas loodusliku ringkäigu ilu: „*Pask muutub kullaks... enam pole jäätmeid, meie keskkond taastub.*“ Kunstniku majamuuseum asub Viinis tema enda kujundatud hoones. **Kes on see kunstnik?** (Võib vastata nii kodaniku- kui kunstnikunimega)

2. Fotol on taim ja sellele nimeandja. Taim pärineb Ida-Austraaliast, kuid kasvatatakse rohkesti ka Hawaiiil ja Lõuna-Aafrikas. 2–12 meetri kõrgust puud tutvustas eurooplastele 1828.a botaanik Allan Cunningham, nime andis 1857.a Saksa-Austraalia botaanik Ferdinand von Müller, austades sellega šoti päritolu keemikut ja poliitikut. 2021.a toodeti taime vilju u 65 000 tonni. Neid süüakse toorelt, röstitult, soolatult, kasutatakse magustoitudes, salatites, neist tehakse ka „piima“, „võid“ ja õli. **Nimetage taim või sellele nime andnud isik.**

3. Fotol on 2003. aastal sündinud Bulgaaria laskesuusataja, kelle parimad individuaaltulemused MK-etappidel on jäänud tagumisse veerandisse. Tema ees- ja perekonnanime pole te tõenäoliselt kuulnud Tiislerite laskesuusa kommentaarides, küll aga on sama kombinatsioon vägagi tuttav ühe teise spordiala teleülekannetest, sest langeb hääl- duselt täielikult kokku kuulsa 1984. aastal sündinud isiku omaga, keda viimastel aastatel mainitud peamiselt küll mitte enam spordisaavutuste, vaid ühiskondliku kõlapinnaga sõnavõttude ja tegude tõttu. 2025.a leidsid siiski aset nii tema „uus tulemine“ kui „lõplik lahkumine“. **Kes?**

4. Kordseid suurusi eristatakse eesliidetega. Näiteks tuttavad *kilo* → k → 10³ → 1000 korda põhiühikust suurem (1km = 10³m) ja *milli* → m → 10⁻³ → 1000 korda väiksem (1mm = 10⁻³m). 2022.a kinnitas Vihtide ja Mõõtude Peakonverents (CGPM) neli uut eesliidet – „ülemises“ otsas ronna (R) ja kveta (Q), „alumises“ aga ronto (r) ja kvekto (q). Näiteks Päikese mass on umbes 1,99 Qt (kvetatonni), elektronil aga 911 rg (rontogrammi). Rõhutame, et massi põhiühikuks on siiski kilogramm, kuid kordsed eesliited lisanduvad grammile ja tonnile! **Milline kümne astendaja tuleb kirjutada ronna- ja ronto, milline aga kveta- ja kvektoühikuid kirjeldavaks kümne astmeks?** Vastuseks ootame kahte positiivset täisarvu nagu 3 oleks milli- kui kiloühikutele vastava kümne astme vastuseks. Üks õige 1p

5. ♪♪ Lapselaps (snd 1937) loeb oma vanaisa (1875-1934) vähetuntud luuletust. Lapselaps on avaldanud üle kümne raamatu sh „Puuingel“ (1964), „Kaleviküla viimne tütar“ (1988), „Kolm valget tuvi“ (1992) jt. Teda on autasustatud Hendrik Visnapuu preemiaga (1966, 2022), omistatud Valgetähe V klassi teenetemärk (2004.a) ja Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastaauhind (2017.a). Vanaisalgi on ilmunud üle kümne (luule)raamatu, esimene „Uued luuletused“ (1909). Tuntuim, Ellen Niidu koostatu, isegi viies trükis (1957, 1971, 1983, 2001, 2003). Vanaisa tekstidele on loodud palju koori-, laste- ja levilaule. Teiste seas Miina Härma, Gustav Ernesaks, Mart Saar, Eduard Tubin, Alo Ritsing, Rein

Rannap, Pärt Uusberg jt. **Kes on lapselaps ja kes oli tema vanaisa?**

6. See on imetajate, ka inimeste hulgas küllaltki levinud haigus, mille puhul autoimmuunreaktsioonide tagajärjel melanotsüüdid hävivad. Rakud ei tooda enam melaniini ehk pigmenti, nahale ilmuvad ebaregulaarse kujuga heledad või täiesti valged laigud. Samuti muutuvad haigestunud piirkonnas valgeks karvad. Haigestumise täpne põhjus on teadmata, kuid arvatavalt on selleks stress, autoimmuunsed, geneetilised ning viiruslikud tegurid. Inimestel arvatakse haigust olevat 1..2% elanikkonnast. Kõige rohkem kasutatakse selle haiguse raviks UVB-lampe, aga ka melanotsüütide siirdamist või depigmentatsiooni. **Mis on selle haiguse nimetus?**

7. Fotol on ühe "isehakanud" riigi (pindala 177 000 km², rahvaarv u. 6,2 milj; GDP 3,782 mlrd \$) president, valitud 2024. aasta novembris. Riik kuulutas end kunagisest "emamaast" lahku löönuks 1991. aastal. Põhiseadus kinnitati 2001. aasta rahvahääletusel. Valitud president omab topeltkodakondsust. Tema teine „kodumaa“ on riigis (pindalaga 338 478 km²; rahvaarv u. 5,6 miljonit; GDP 373,6 mlrd \$), mille pealinn asub valitsetava riigi pealinnast linnulennult umbes 5580 km kaugusel. Ei küsi presidendi nime – see on Abdirahman Mohamed Abdullah, – vaid **mis „riigi“ president ja millise kodanik ta veel on?** Muide, sama riigi kodakondsust omas veel ka teine, kaotanud presidendikandidaat. 1 õige = 1 punkt. Sarnase kõlaga nimega „emamaa“ nimetamine punkti ei anna.

8. **Milline vallasisene linn?** 1950–1961 oli see samanimelise rajooni keskus. 1701. aastal toimus selle lähedal lahing Vene ja Rootsi vägede vahel, kus rootslased kaotasid. Pildil on varaklassitsistlik u 800 istekohaga kirik, pühitsetud 1785. aastal peaingel Miikaelile. Kihelkonna alal oli 12 mõisa. 2002. a aastal liitus omavalitsusliku staatusega linn teda ümbritsenud vallaga, 2017. aastal lisandusid veel kaks valda. Tänapäevase ühendvalla pindala on 592,8 km², elanikke 6020 (seisuga 1.01.2024), neist 1965 elab linnas.

9. Fotol on stsenaarist David Seidler (1937–2024), kellele tõi Oscari film „Kuninga kõne“. Ta suri loomulikku surma, tegeledes parasjagu oma lemmikharrastusega – just nii, nagu paljud seda ideaalseks peaksid. Mis oleks kilvarile kaunim, kui surm Jüri mälumängu käigus? 😊 Eestis tegutseb vastava ala, milles korraldatakse ka meistrivõistlusi, harrastajate selts, mis on registreeritud 2014. a. Sarnase nimega „kodanikuühendus“ tegutses juba ka nõukaajal. Seltsi juhatusse kuuluvad Rait Kikkamägi, Märt Aab, Andres Duuberg, Erki Tammleht ja Timo Tintse. Majandusaasta aruande kohaselt oli 2023. aastal seltsil 201 liiget, kuid tegelik harrastajate arv on tõenäoliselt tunduvalt suurem. Pole välistatud et keegi siit saalistki sellega tegeleb. **Mis tegevuse käigus David Seidler suri?**

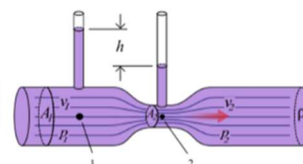
10. 🎵 Kaks „nepobeebit“ - kuulsate vanemate kuulsad lapsed laulsid 1984. a ETV saates Tuhat tutvust. Vanem õde (snd 1973) juhib alates 2024. a kevadest suurt Eesti kultuuris olulist organsatsiooni. Noorem (snd 1975) on muusikali Vampiiride tants tõlkija ja Eesti Kunstnike Liidu liige. 2024. a suvel kandideeris ta õest veelgi tähtsamale kohale, kuid jäi teiseks. On ka kolmas sõsar (snd 1979), kes saate salvestamise ajal oli küll stuudios, kuid oli veel liiga väike õdedega koos laulmiseks. Temagi tegutseb täna kultuurivaldkonnas. **Nimetage tüdrukute vanemad, kes olid otseselt seotud kuuldava lauluga?** 1 õige = 1p.

11. 31.augustil 1991.a toimus Tartus „Eesti ... bändide festival“, vastukaaluks samal suvel toimunud „suursündmusele“. Kuigi alguses pidi „festivalil“ osalema 8 bändi: J.M.K.E., Shower, Friday's Deal, Ultima Thule, Pantokrator, Was ist das, das ist V.A.S., Jim Arrow & the Anachrones ning ROSTA Aknad - kõik tuntud ja tunnustatud ansamblid, kutsuti sinna „kompromissina“ ka Compromise Blue, vaatamata sellele, et too oli osalenud ka sellel teisel sündmusel, millest ülejäänud kõrvale jäeti. **Mis sõna tuleks sündmuse logole kirjutada ning millise sündmuse vastukaaluks kontsert korraldati?** Sarnase sisuga sündmuse, kuigi mitte vokaal-instrumentaal-ansamblitele, korraldamise „vajalikkusest“ räägiti ühe teise suursündmuse kontekstis ka 2025.a kevadsuvel. 1 õige = 1 punkt.

12. Usutavasti on paljud teist tarvitanud Giovanna Battista Venturi (1746-1822) nimelist efekti kasutavat seadeldist. Efekt on selles, et vedeliku või gaasi voolamisel läbi kitseneva toru tekib tänu voolukiiruse kasvule alarõhk. Seadet, selle praegusel kujul, hakati arendama 1930-del aastatel. Efekti rakendamine aitas suurendada ohutust ning vähendada tähelepanematuses tulenevat raiskamist. Maksu- ja tolliameti andmetel oli 2021.a Eestis 61 ettevõtjat (2018. aastal 71), kes haldasid 501 (2018. aastal 543) „asutust“, kus küsitavad seadmed kasutusel olid. **Millises seadmes ning millise kauba müümisel Venturi efekti kasutatakse?** 1 õige = 1p. Kui nimetate seadme täpse nimetuse, puudub vajadus kauba nime mainida.

13. Näete piltidel 1999. aastal „ilmavalgust“ näinud Stephen Hillenburgi välja mõeldud Bikiinipõhja kamba põhitegelasi: merikäsna, meritähte, kalmaari, krabi ning merepõhjas „tulnukana“ elavat oravat, kes on praeguseks teleekraanidel möllanud juba 19 hooaega. **Küsime nende nimesid.** Võib nii originaal- kui ka eesti keeles. 5 õiget = 3p; 4 õiget = 2p; 3 õiget = 1p.

14. Fotodel on ajaloo kaks noorimat naist, kes on ise „enda kätega“ oma esimese miljardi teeninud. Vasakpoolne jõudis nimetatud versta-postini 2023. aastal olles sel ajal umbes 33- ja parempoolne aga 2025. aastal „kõigest“ 30-aastasena. „Vanem“ daamidest tegutseb sõubisnisi, noorem, aga kaasajale sobivalt tehisintellekti valdkonnas. **Palume nimetada daamide nimed.** Üks õige 1p

15. Kuulete *Gallinago gallinago*'t – Eestis laialt levinud ja arvukat kurvitalist. Ta pesitseb soodes ja märgadel niitudel ning on tuntud oma kuni 7 cm pikuse noka ja möhiseva lennuheli poolest, mis tekib saba- ja tiivasulgedega tehtud liigutustest. Selle järgi kutsutakse teda rahvasuus ka taevaseokuks või sookitseks. Tema nime kannavad järv Valga maakonnas Otepää vallas, tänavad Tallinnas Kristiine linnaosas ja Kuressaares, bussipeatus Võrumaal Soolätte külas ning mitmed talud Eesti erinevates nurkades. **Mis lind?**

dil“. Kahjuks ei leidnud uued suuremõõdulised abstraktsed tööd, mis sündisid aastaid enne Kadinsky't või Mondriani't, mõistmist kaasaegsete hulgas. Testamendiga soovis, et töid, mida oli üle tuhande, ei näidatakse avalikkusele enne, kui surmast möödub 20 aastat. Läks veel kauem – avalikkus nägi neid alles 1986. a Los Angeles'is toimunud näitusel. Täna leiab maale nii *Guggenheim*'i (fotol) muuseumis New Yorgis kui *Moderna Museet*'is Stockholmis. Küsitava perekonnanimi erineb teise, palju tuntuma teisest Euroopa riigist pärit kunstniku omast, ainult ühe tähe võrra, olles kirja pildiltki väga sarnane.

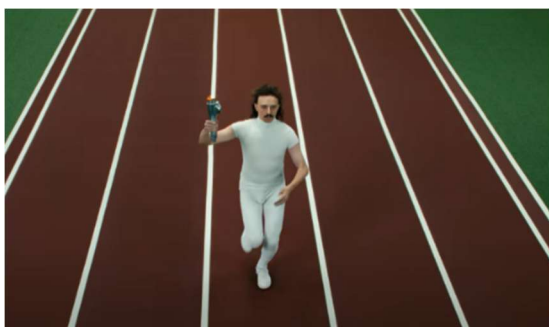
17. *Gallinula chloropus* on ruiklaste sugukonda kuuluv lind, kes elab kõikidel mandritel peale Austraalia ja Antarktika. Pesitseb veekogude kallastel, eriti sellistel mis on soostunud, kuid taimestikuga kaetud. Eestis on see rändlind suhteliselt väikesearvuline haudelind, kelle pesitsusaegset arvukust hinnatakse 700 kuni 1500 paarile. Varjatud eluviis teeb ta looduses raskelt märgatavaks. Tal on eriline ujumisstiil: ujudes noogutab rütmiliselt peaga. Jõudis uudistesse 20. mail 2024.a, kui Virumaa Teatajas ilmus suur pealkiri: „Vinnis jäi auto alla kohalike elanike armastatud ...“ ning juuresolev foto. **Kes?** Vastata võib nii tema „ametliku“ kui ka rahvapärase nimetusega, mida võib aimata nii tema ladinakeelsest nimest kui ka teatavast sarnasusest teise meile palju tuttavana linnuga, kelle nimetamisest siiski punktiks ei piisa.

18. Kes on skulptuuri Vanamehe pea (betoon, 1919-1920) autor? Tema kursuseõde Pallase päevilt Natalie Mei on teda kirjeldanud 1920. aasta paiku järgmiselt: *Suure kasvuga, hästi tugev poiss (22-23 aastane), nägi välja nagu jõumees, jämeda kaelaga. Harrastas pommide tõstmist. Pea oli paljas – juuksed maha aetud. ... Tal oli seljas inglise sõduri munder, ilma eraldusmärkideta, kitsaste lühikeste pükstega, suured tanksaapad jalas. ... Oli koguaeg vait, tütarlastega üldse ei rääkinud, poistega siis rääkis veidi. Oskas palju keeli saksa, vene, eesti, hiljem ka väga hästi prantsuse keelt. ... Kui küsitav 1924. aastal Kunstiühingu Pallas kunstikooli lõpetas, andis eksamikomisjon talle lõpudiplomi nr. 1.*

19. Kaks riigimeest, kes tegutsesid samal ajal eri mandritel. Parempoolne põhjustas diplomaatilise skandaali, kui keeldus vasakpoolse „heast südamest“ pakutud sõna otseses mõttes suurest kingitusest, öeldes, et tema riigi kliima pole selle jaoks sobiv ja aurumasinad on niikuinii vastava vajaduse asendanud. **Kes on need mehed ja millisest kingitusest loobuti?** (NB! 3p)

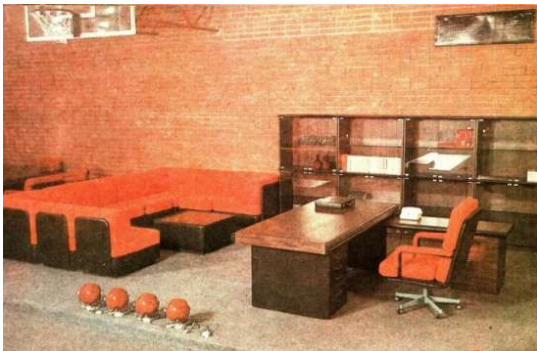

20. ♪♪ 2025. a kevadtalvel puhkenud „tollisõjas“ USA ja Kanada vahel tegi koomik Matthew Puzhitsky ettepaneku kasutada „tuumarelva“ – piirata jänkide ligipääsu Kanada ettevõtte Aylo hallatavale veebiteenusle. Portaali, mille asutas Matt Keezer 2007. aastal Montreals ja toob sisse kuni 500 miljonit dollarit aastas, külastab üle 100 miljoni inimese päevas – peamiselt USA-st. Seal esmaavaldas ka Eesti eurolaulik Tommy Cash 2024.a skandaalse video laulule „UNTZ UNTZ“. **Millisest mõnes lausa sõltuvust tekitavast portaalist käib jutt?**

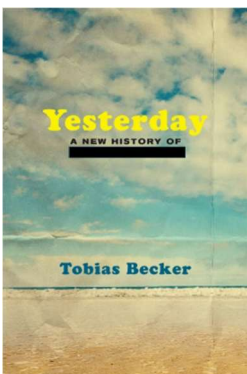
Erkki Piisang, vahepeal nii rahandus kui ka haridusministeeriumi kantsleri toolil istunud Tea Varrak ning aeg-ajalt Nõmmegi mälumängu (kus meie tiim kokku sai) väisav ning mitut ministriametit pidanud Siim Valmar Kiisler. **Mis ametinimetused?**

22. *Syrphidae* on kärbseliste sugukond umbes 4500 liigiga, Eestis üle 300. Paljud meenutavad mesilasi või herilasi, kuigi mürgiastlat neil pole. Nad toituvad nektarist, suudavad lennata paigal ja ka tagurpidi. Vastsed on röövlomad, kes võivad enne nukkumist hävitada üle 2000 lehetäi. **Millise** õilipuuliste sugukonda kuuluva puittaima (*Syringa*) täielikku nime sisaldava **nimetusega seda putukate sugukonda tunneme?**

23. Selle mööblikomplekti autor on sündinud 1945.a paljulapselises peres teise lapsena. Lõpetas 1975. aastal ERKI mööblukujunduse eriala ja oli seejärel „Standardis“ kuni 1986.a, mil hakkas vabakutseliseks. Kuigi tegu on tunnustatud mööblukunstnikuga, tunneb laiem avalikkus teda hoopis teise valdkonna kaudu, mille eest sai ta 2001. aastal Valgetähe V klassi teenetemärgi. Palume nimetada nii ees- kui perekonnanimi. Ainult perekonnanimi = 1p, sest samas valdkonnas tegutsevaid sama nimega sugulasi on rohkem kui üks.

24. Küsime linna Itaalias Friuli-Venezia Giulia maakonnas, asutatud 1593. aastal tähistamaks võitu Lepanto lahingus Osmanite üle. Kavandati ideaallinnana: üheksanurkse tähe kujuline Vincenzo Scamozzi projekteeritud kindlus, ümbritsetud vallikraaviga, sissepääsuks kolm väravat. Hoolimata ideaalsest planeeringust ei soovinud keegi linna kolida, mistõttu 17. sajandi alguses pakuti sinna elama asujatele amnestiat ja tasuta krunte. Tänapäeval elab seal u. 5400 elanikku (2017). Linn kuulutati 1960. aastal Itaalia rahvuslikuks monumendiks, 2017. aastal kanti ta UNESCO maailmapärandi nimistusse. Kui nimi ei tule kohe tuttav ette, vaadake vappi – selles on otsene vihje nimele. **Mis linn?**

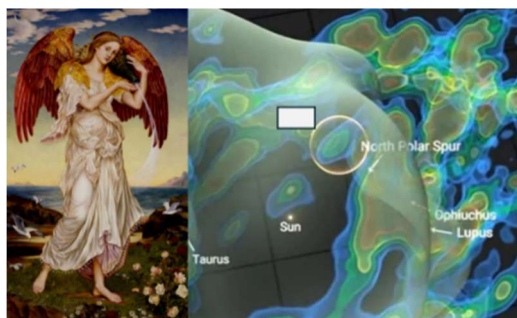

25. ♪♪ Kreeka päritolu termin, mida kasutatakse nii ajaloo, neuroteaduse, psühholoogia, sotsioloogia kui ka turunduse kontekstis. Mõiste võttis 1688. aastal kasutusele Elsassi arst Johannes Hofer, pidades seda meditsiiniliseks surmavaks tõveks. Seisundit (küll mitte sama nimetusega) mainib juba Homeros oma Odyssseias. 2023.a avaldas Tobias Becker selle mõiste ajaloost monograafia „... uus ajalugu“, alapealkirjaks kuulda poploos pealkiri. **Mis mõiste?**

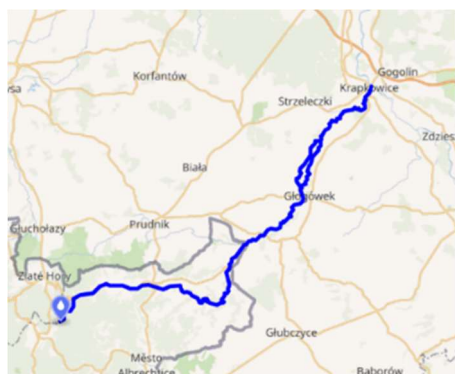
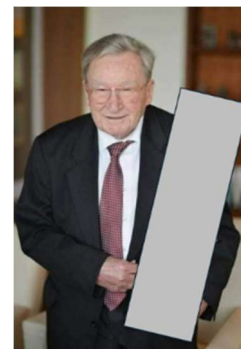
26. Ta „sündis“ juba 2015. aastal. Kamba liidriks on tema vanem ja tasakaalukam vend *Zimomo*, poiss-sõbraks aga karmi välimusega, samas örn *Tycoco*. Ootamatu kuulsus saabus, kui K-Popi ikoon Lisa bändist Blackpink riputas ta oma seljakoti külge, vallandades sellega FOMO efekti. Praeguseks on temast ilmunud üle 300 erineva kujunduse, mida müüakse *blind box*'ides – ostja ei tea kunagi enne karbi avamist, millise versiooni ihaldatust endale saab. Ainuüksi 2024.a esimesel poolel tõi ta oma tootjale Pop Martile üle 6,3 miljardi jüaani (870 milj USD) tulu. Kui *blind boxi* saab tavaliselt kätte ca 10 kuni 30 euroga, siis haruldasemate „isendite“ hind võib küündida sadadesse, isegi tuhandetesse dollaritesse. **Kes on see tegelane ning mis „kambast“ ta on? 1 õige = 1p**

27. Piltidel on nimekaimud: **Kreeka koidujumalanna** – *Heliose* ja *Selene* öde, kes kuulub titaanide põlvkonda, teda kujutatakse sageli roosade sõrmedega või safrani-karva looriga naisena, kes avab hommikuti väravad, et Päikesejumal *Helios* saaks tõusta taevasse ning Maast „kõigest“ 300 valgusaasta kaugusel asuvat hiiglaslik, peamiselt vesinikust ja süsihappegaasist koosnev hiljuti avastatud **gaasipilv**, mis paistaks taevas, kui see palja silmaga näha oleks, u. 40 kuuketta laiusena. Paraku on ta nähtav ainult UV kiirguse alas. Kuigi objekti nimi kõlab kui akronüüm, on selle „ristiemaks“ siiski küsitav jumalanna. **Ühine nimi?** Me ei saa õigeks lugeda jumalanna ladinapärase nime, mille järgi on „ristitud“ üks teine kurikuulus objekt.

28. Artur Fischer (hoiab fotol süles üleelusuurust eksemplari) patenteeris 1958.a *Fischeri* Esimese taolise „vidina“ leiutas 1911.a briti insener J. J. Rawlings, põhjuseks vajadus paigaldada märkamatuult elektrijuhtmeid Briti Muuseumi seintele. Kui Rawlings kasutas oma versioonis suhteliselt kallist materjali, siis Fischer teist, oluliselt odavamalt, muutes leiutise kättesaadavaks standardlahenduseks. Hispaania keeles *clavija*, leedu keeles *kaištis*, tšehhi keeles *hmoždinka* – eestikeelne nimetus on sarnane paljudele Euroopa keeltele (sh vene, saksa, läti). **Mille leiutasid Rawlings ja Fischer?**

29. Kaardil on kujutatud 65,5 km pikkune vooluhulgaga 2 m³/s, jõeki Tšehhis ja Poolas — Oderi vasak lisajõgi *Osobłoga* (tšehhi keeles *Osoblaha*). Kuigi tegemist on väikese jõega, on see maailmas laiemalt tuntud seetõttu, et selle saksakeelse nime järgi loodi üks „kurikuulus“ kirjanduslik tegelane, kellest kirjanik, sünninimega O. Syrowatka (1923–2013, muutis nime saksapäraseks 1941) on kirjutatud kolm raamatut: 1962, 1969, 1973. Neljanda sama peategelasega raamatu avaldas 2018. aastal juba autori tütar Susann. Nii autor kui ka tema tütar kasutasid kirjanikunime oma perekonnanime uut saksastatud varianti. **Mis on selle jõe, mille kaldal sai 1945.a hukka päris palju Eesti SS Leegioni mehi, tuntum nimi ning milline oli nende kirjanike perekonnanimi?**

30. ♪♪ Samale tekstile on viisi loonud koguni kolm heliloojat. Sõnade autor (snd 1946) on ENSV teeneline kirjanik (1986), Valgetähe III kl (2000) kavaler ja Rahvusmõtte auhinna (2022) laureaat. Heliloojatest esimene (1931–1997) oli tuntud koori- ja lastelaulude looja, kes lõpetas kompositsiooni eriala Tallinna Riikliku Konservatooriumi Anatoli Garšneki klassi ja on saanud nii ENSV muusika aastapreemia (1981) kui ELKNÜ preemia (1984); teine (snd 1950) on kirjutanud rohkelt filmi- ja teatrimuusikat, pälvinud Valgetähe II ja V kl teenetemärgi ning helikunsti sihtkapitali elutööpreemia (2021) ning Kultuuri elutööpreemia (2024); kolmas (1953–1994) on, tuntud ja tunnustatud popmuusik, kes mängis muuhulgas ansamblites Varjud, Teravik ja Data, mitmel korral on valitud ajakirja „Noorus“ lugejate poolt aasta popimaks lauljaks. **Nimeta kõik neli. 4 õiget = 3p; 3 õiget = 2p; 2 õiget = 1p.**

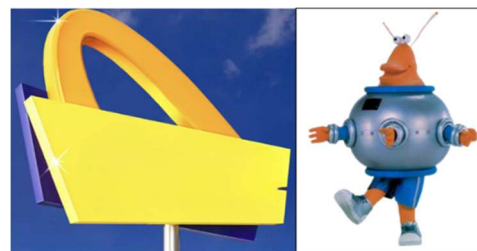
31. Dechatloni sporditarvete poes ringi jalutades võib korvpalli-kaupade osakonda sattudes tekkida spordiajalugu tundvates inimestes „error“ – neil on ühel teisel alal olümpiavõitjaks tulnu (1946-2022, foto aastast 2014) perekonnanimi. Ala, milles küsitav olümpiavõitjaks tuli, on siiani olnud kõigi kaasaegsete suvemängude kavas. Ala teeb eriliseks, et ühelgi meesolümplasel pole õnnestunud hiljem oma võitu korrata ning naisigi, kel see õnnestunud, on siiani ainult üks. Küsitava saavutus jääb tõenäoliselt spordiajalukku, sest nii nagu tema meeste seas kulla võitis, pole hiljem võitnud keegi. Naiste arvestuses aga küll. **Kelle nime Dechatloni „kossu-bränd“ kannab?**

32. 2025.aasta suvel tehti ajalugu: esimest korda ametikoha loomisest 350 aastat tagasi nimetati selleks, järjekorras 16-ndana, naine - Michele Karen Dougherty. Ametikoht loodi 1675. aastal koos teatava asutuse avamisega. Selle algne eesmärk oli nõustada kuningat ja kuninglikku laevastikku teatavas valdkonnas. Esimesena „pidas“ seda ametit John Flamsteed (ametis 1675 - 1719), talle järgnes Edmond Halley (1720 - 1742) – mõlemad on nimed, kelle saavutusi valdkonnas väga kõrgelt hinnatakse. Sellesse kuninglikku nimekirja on kuulunud veel näiteks George Biddell Airy (1835-1881) ning eelviimasena Martin John Rees (1995-2025). **Mis amet?** Ühe punkti anname tegutsemise valdkonna nimetamise eest.

33. Küsitav on ühe globaalse suurfirma kõrvalbränd, mis asutati 7. detsembril 2023.a Chicago eeslinnas Bolingbrookis. Brändi nimi pärineb fotol olevalt tegelaselt - tulnukalt, kes esines aastatel 1986–1992 emafirma (asutatud USA-s 1940) reklaamides, ihates üle kõige maailmas just selle firma tooteid. Bränd loodi vastukaaluks teisele globaalsele ettevõttele, mis erinevalt küsitava emafirmast veel Eestisse jõudnud pole. Oodatud edu jäi siiski saabumata, sest käesoleva aasta juunis otsustati sulgeda kõik tegutsenud müügipunktid. **Millist firmat tegelane reklaamis ja mis on tema (ja ka kõrval-brändi) nimi?** 1 õige = 1p

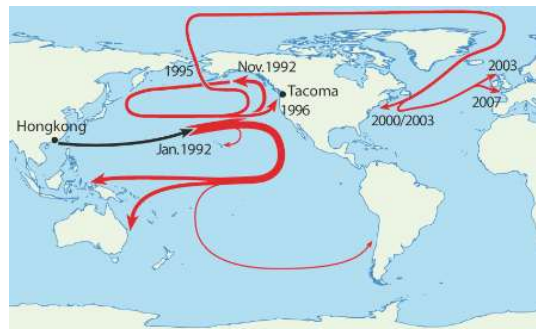
34. Talvine foto ühes maakonnalinnas asuvast kohast, millega paljudel meist kindlasti isiklik mälestus on. Umbes 12 hektari suuruse maa-ala on alates 1958. aastast riikliku kaitse all. Küsitavas kohas, mis oma praeguse väljanägemise sai umbes 5 aastat tagasi, on toimunud mitmed tähelepanuväärsed sündmused, millest mõnestki on tänaseks saanud traditsioon. Objektini, mis asub merepinnast 105 ja ümbruskonnast 25 meetri kõrgusel, saab minna erinevaid radu mööda. Epektseim, aga ka füüsiliselt väljakutsuvaim on kahtlemata Porganditrepp. **Mis objekt ja millises linnas?** Fotolt oleme „välja löiganud“ kolm maamärki, millega koos küsitavat tavaliselt presenteeritakse. 1 õige = 1p.

35. ♪♪ Kuigi kuuldava loo pealkirja „Funeral March for ...“ põhjal võiks arvata, et selle esmaesitus oli kas 19. aprillil või 4. mail 1865. aastal, mil toimusid küsitava auks mälestusteenistus ja lõplik maamulda sängitamine, see siiski nii ei olnud. Loo autoriks on USA insenerivägede ohvitser, kindralmajor John Gross Barnard, kes komponeeris pala küsitava auks, kuid tseremooniatel see siiski ei kõlanud. Olnukski veider, kui mõne päeva või nädalaga, mis jäid küsitava surma ja tseremooniate vahele, oleks jõutud mitte ainult marss komponeerida vaid see toona tundmatu helilooja teos ka ametlikku matuseprogrammi võtta. **Kelle auks kirjutatud lugu kuuleme?**

36. Kui küsiksime pildil olevate muusikute nime, kuuluks vastus mälumänguklassika valdkonda – *Smith*. **Seega küsime aga hoopis nende eesnimesid.** 5 õiget = 3p; 4 = 2p, 3 = 1p. Järjekord pole oluline.

37. 10. jaanuaril 1992.a toimus Vaikses ookeanis musta noolega märgitud kohas õnnelik laevaõnnetus, kus konteinerlaev *Ever Laurel* pillas vette mitu merekonteinerit erinevate kaupadega. Üks avaness ning selle last sattus maailmamerre, aidates tahtmatult kaasa ookeanihoovuste uurimisele. Donovan Hohn on juhtumi kohta avaldanud raamatu: „Moby ... - ehk tõestisündinud lugu 28 800 merre kadunud ning rannaotsijatest, okeanograafidest, keskkonnakaitsjatest ja narridest (sealhulgas autorist), kes asusid neid otsima“ **Mis olid avanenud konteineri lastiks?**

38. Pildil on ühe Venemaa 1. järgu haldusüksuse, mille pindala on 61 610 km², kontuurkaart. Seal elav turgi keelkonda kuuluvat keelt kõnelev põlisrahvas, keda piirkonnas elas u. 64 tuhat (2010.a andmed), kutsub endid ise *tatralar*’ideks, moodustades umbes poolemiljonilisest „koduvarariigi“ rahvaarvust vaid 12%. „Vabariik“ jaguneb 8 rajooniks, mille hulgas on näiteks Taštõpi, Šira, Bogradi ja Beja. „Suurematest“ linnadest olgu põlisrahva keeles nimetatud Sorığ (12 tuh.el), Abaza (17 tuh), Xaratas (72 tuh). „Pealinnas“ elab u. 165 tuhat inimest. Eestis ja Lätis tegutseb „vabariigi pealinna“ nime kandev kett, kuhu kuulub 11 kauplust. **Haldusüksuse ja selle pealinna nimed?**

39. 2023.a avaldati USA-s mark, millel on kujutatud ohustatud ja ainult Florida saarestikus elavat Lower Keys’i rabajänest (*Sylvilagus palustris* ...). Liik on oma ladinakeelse nimetuse saanud isiku järgi (1926–2017), kes annetas liigi elupaiga kaitseks 900 000 dollarit. Kuigi summa oli tema u. 50 miljoni dollarilise varanduse juures tagasihoidlik, aitas annetust kaudselt reklaamida talle kuulust ja varandust toonud ettevõtmist. Tema viimased sõnad enne surma olid: „I’m OK.“ **Kelle järgi on see jänkuke oma nime saanud ning mis ettevõtet reklaamiti?**

40. ♪♪ Selle riigi (pindala 1,9 milj km²; rahvaarv 275 milj; GDP ca 5 trilj. \$) kriminaalseadustikku muudeti 2022.a lõpus. Kuigi maa on Eestist kaugel, leidis seaduse muutmise fakt mainimist ka siinses ajakirjanduses. Muudatus kriminaliseeris lisaks mitmele muule siiani lubatud, kuid moraalselt küsitavale tegevusele ka kommunismi. Nüüd ähvardab selle riigi kodanikke 10-aastane vanglakaristus marksistlik-leninlikku ideoloogiat järgivate organisatsioonidega suhtlemise ning 4-aastane kommunismi levitamise eest. Eelmine, muutmisele läinud kriminaalseadustik kehtis vähe muudetud kujul juba 1918. aastast. Seda on püütud muuta alates riigi iseseisvumisest 1945.a, kuid alati on need katsed kaasa toonud rahvarahutused. Riik, mille hümn kuulete, on osalenud olümpiamängudel alates 1952. aastast, kuid ainult suvel, võitnud nendel kokku 40 medalit sh. 10 kuldset. 2024.a mängudelt täienes kollektsioon 2 kulla (seinaronimine, tõstmine) ja ühe pronksiga (sulgpall). **Mis riik?**

41. Neid nelja maad, mille lippe näete pildil, ühendab tänapäeval samasugune, „tavalisest“ erinev riigivalitsemise kord. Ajalooliselt kasutati sarnast valitsemisviisi ka Spartas, Ungaris (kuni aastani 904), Venemaal (1619-1633) jpt. **Milline riigivalitsemiskord?** Vastusena sobib nii võõrsõna (isegi kaks erinevat, kuid ühest piisab täispunktideks) kui selle korra eestikeelne seletus/kirjeldus.

42. *Trollius europaeus* on tulikaliste sugukonda endanimelisse perekonda kuuluv mitmeaastane rohttaim. Kasvab Euroopas, Väike-Aasias, Lääne-Siberis ja arktilises Põhja-Ameerikas. Eestis on ta levinud kõikjal, kuid paiguti, kasvukohtadeks niidud, metsaservad, põõsastikud ning salu-, lodu- ja lammimetsad. Taime kõik osad on mürgised, sisaldades südame-
mürki protoanemoniini ($C_5H_4O_2$). Õitsemise ajal ei avane õied kunagi täielikult, kuigi taim on putuktolmleja. Teda tolmeldavad väga väikesed putukad, kes mahuvad osaliselt avatud tupplehtede vahelt läbi pugema. Fotol on küsitava viljad: iga tipus väike kõver konksuke, millega haagib mööduva looma või inimese külge, levides nii mitte seemnete, vaid viljadega. Küsitaval on kümneid, kui mitte sadu rahvapäraseid nimesid. **Mis taim?**

43. Ta (1874-1965) hakkas maalima alles 40-des aastates. Fotol on kaks tema umbes 600-st joonistatud-maalitud pildist – autoportree ning seni kalleimalt müüdud teos: „Koutobia Mošee torn“ (1943, „*Tower of the Koutoubia Mosque*“), mille hinnaks kujunes 2021.a Londonis Christie'si oksjonil u. 8,3 milj naela. Teise maali teeb unikaalseks asjaolu, et too oli 1939 kuni 1945.a ainus küsitava poolt loodud kunstiteos. Ehk lisasid maalile hinda nii see, et autor on Nobeli kirjanduspreemia laureaat, kui asjaolu, et tema omanikud on teiste seas olnud nii president F. D. Roosevelt kui ka Angelina Jolie ja Brad Pitt. **Kes on see kunstnik?**

mia laureaat, kui asjaolu, et tema omanikud on teiste seas olnud nii president F. D. Roosevelt kui ka Angelina Jolie ja Brad Pitt. **Kes on see kunstnik?**

44. Küsime 1943. aastal Udmurtias sündinud Nõukogude dissidenti ja literaati. Õppis Tartu Ülikoolis arhiivindust, kust 1969. aastal eksmatrikuleeriti „riigivastase“ tegevuse tõttu. Arreteeriti 1973 ning saadeti 7 aastaks asumisele. 1980–1983 elas taas Tartus, töötades KGB range järelevalve all ajalehekioskis. 1983 emigreerus Saksamaale, kus töötas nii Vabadusraadios kui Ida-Euroopa Instituudis. Tema sulest pärinevad mitmed raamatud, sh „August Gailiti kirjad Ilja Trotskile“. Ta aitas kaasa väga tuntud ja kõrgelt hinnatud teose sünnile. See oligi tema represseerimise tegelik põhjus. Teos, mis kirjutati vahemikus 1958-1968, esmatrükk 1973, lisati Venemaal kohustusliku koolikirjanduse loetellu alles 2009.a ning valiti Prantsuse ajalehe Le Monde'i poolt XX sajandi 100 parima raamatu hulka. Küsitava erilise nime tõttu räägiti Tartus temast anekdoote, milles viidati talle kui ühe meie naaberrahvusest (kes ta siiski pole) isikule, kellel on „ülivõimed“.

45. Kes ei teaks akronüümi GSM? *Groupe Spécial Mobile* - globaalne mobiilsidesüsteem, mis on praegu maailmas populaarseim mobiilsidetehnoloogia standard, mida GSMi Assotsiatsioon andmetel kasutab 80% globaalsest mobiilsideturust. Täpselt sama lühendit kasutatakse ka enoloogias kirjeldamiseks kolme „isendi“ koostööd: G tagab koguse ja säilivuse, S värvi ja maitse ning M lisab lõhna ja lopsakust. **Mida** (mõne valdkonna eksperdi kõnepruugis ka keda) **tähistavad tähed G, S ja M küsitavas enoloogilises akronüümis?** NB! 3 punkti küsimus!

46. Viimasel ajal on ametnike sõnapruuki siginenud mõiste, mis 2018. aasta ÕS-i kohaselt tähistas hoopis antonüümi keha omadusele, mida kirjeldab Hooke'i seaduses (valem: $F = -k\Delta l$) tegur k . Samas ametnike kõnepruugis (ka EKI ühendsõnastikus 2025) tähistab mõiste hoopis „ühiskonna võimet reageerida, kohaneda ja taastuda häirivast sündmusest“. **Milline mõiste ning mis oli selle algne tähendus?**

47. 1998. aasta hilissügisel sai Õhtulehest lugeda: Eesti mobiilioperaator meelitas uusi kliente, pakkudes Ühispanga Visa kaardi omanikele Motorola taskutelefone 399 krooni eest. Keskmine brutopalk oli toona veidi üle 3700 krooni. Pakkumine kehtis vähemalt aastase liitumislepingu sõlmimisel antud mobiilside operaatoriga. Kõik toona tegutsenud mobiilsideoperaatorid askeldavad ka praegu, kuid uute nimede all. **Mis oli Motorolasid odavalt pakunud ettevõtte toleaeagne nimi?** Vastamisel on ehk pisut abi sel suvel meie seast lahkunud Aino Perviku loomingutundmisest.

48. Opalestsents ilmneb, kui trans-anetool ($C_{10}H_{12}O$) lahustatakse ühes teises vees lahustuvas lahustis. Nähtuse tingib füüsikaline protsess – vedeliku-vedeliku nukleatsioon, mille käigus vees lahustumatud ained moodustavad emulsiooni. Efekti põhjustavat keemilist ühendit saadakse looduslikult teatud sarikaliste sugukonda kuuluva üheaastase rohttaime seemnetest. Taimet on korra (Mt 23:23) mainitud ka Piiblis, kuid mitte selle eestikeelses tõlkes, kus vastav koht kõlab nii: *Hädda teile! teie kirjatundiad ja Wariserid! teie sallalikkud, et teie kümnest maksate müntist ja tillist ja köömnist, ja mis raskemonkässo-õppetusses, kohto ja hallastust ja usko jättate teie mahha; sedda peab teggema, ja teist mitte mahhajätma.* (1739.a tõlge). Põhjuseks, miks taime eesti tõlkes siiani ei mainita, on tõenäoliselt asjaolu, et küsitav Eesti- ja Liivimaal ei kasva. **Millise taime viljades sisalduv ühend opalestsentsi tekitab ning milles see nähtus väljendub?** Võite vastusena nimetada ka nähtuse rahvapärast nimetust. 1 õige = 1 punkt.

49. Harilik (*Erophila verna*) on väike ristõieliste sugukonda kuuluv taimeliik. Õite valged kroonlehed on nii sügavalt kaheks jagunenud (kahehõlmalised), et tundub, justkui oleks neid kaheksa. Viljad läätsekujulised, hakkavad tänu isetolmlemisele moodustuma kohe pärast õitsemist, kui kroonlehed veel taime küljes on. Seejärel jäävad seemned uinuvasse olekusse ning vajavad edukaks idanemiseks umbes 3-kuulist järelvalmist. Õitsev taim võib olla vaid paari sentimeetri kõrgune, ent kasvab ka 15 cm kõrguseks. Levinud suures osas Euroopast, ka Ameerikas, kuid seal sissetooduna. Tema eestikeelne nimetus kirjeldab väga täpselt selle taime õitsemisaega. **Mis taim?**

50. 🎵 Fotol on pallivõlvur, kes mängis kunagi samas klubis Ragnar Klavaniga (piltki tollest ajast). Ühe teise klubi ridades on ta tulnud kümme korda selle riigi, mis pole tema kodumaa, meistriks, ning on nüüd sama klubi, mis mängib alates 2014 kodumänge teises linnas, spordidirektor. Küsitav kandis 2017–2018 dopingukaristust DHEA kasutamise tõttu. Esindas oma koduriiki 134 korda ja lõi 22 väravat, Eestile siiski mitte ühtegi. Eesti on tema koduriigi vastu mänginud kokku 9 korda. Skoor: 1 võit, 2 viiki, 6 kaotust, väravate vahe 5:16. **Kes on see mängija ja mis riiki ta esindas?** (1 õige = 1 punkt). Taustal kõlab küsitava riigi hümn.